

І.Я.Кулиняк,

Національний університет “Львівська політехніка”,
м. Львів

ЛІЗИНГОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті наведено особливості лізингового фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств в умовах сучасного економічного розвитку України. Визначено проблеми, які можуть машинобудівні підприємства розв'язати при лізинговому фінансуванні інноваційної діяльності в порівнянні з іншими формами фінансування та розроблено напрями усунення проблем, що стримують розвиток ринку лізингового фінансування в Україні.

In the article it is given features of leasing financing of innovation activity of the machine-building enterprises in conditions of modern economic development of Ukraine. It is determined problems, which can the machine-building enterprises get rid at leasing financing of innovation activity in comparison with other forms of financing. It is given measures of elimination of problems which constrain development of the market of leasing financing in Ukraine.

Інтенсивне впровадження нової техніки та прогресивних технологій дозволяє підприємствам вийти на новий високотехнологічний рівень розвитку виробництва в умовах глобалізації української економіки. Сучасний розвиток машинобудівної галузі економіки України в умовах гострої конкуренції вимагає від підприємств розробки ефективної методики вибору та застосування на практиці необхідного джерела фінансування інноваційної діяльності. Серед великого числа різноманітних джерел фінансування інноваційної діяльності досить актуальним в умовах дефіциту чи відсутності власних фінансових ресурсів є лізингове фінансування. Подальше вивчення особливостей лізингу дозволить машинобудівним підприємствам використати переваги цієї нової форми фінансування поряд із традиційними, такими як кредит, випуск цінних паперів тощо. Саме в цьому і полягає актуальність проведеного автором дослідження.

Незважаючи на те, що лізинг як форма фінансування інноваційної діяльності досліджувалася багатьма українськими та зарубіжними науковцями, такими як А.А.Аюпов, К.В.Пустиніна, В.І.Рошило, А.М.Турило, Т.А.Черемисова [3-6], проте багато питань залишаються малодослідженими або взагалі невивченими в міру постійного удосконалення процесу лізингового фінансування та нестабільного розвитку економіки України. Також важливим питанням залишається дослідження

особливостей використання лізингового фінансування інноваційної діяльності галузі машинобудування, для якої притаманні певні особливості. Потребують подальшого вивчення питання активізації інноваційної діяльності промислових підприємств на засадах лізингу, вибору оптимального обсягу джерел капіталовкладень, визначення перспективних напрямів фінансування технологічного розвитку тощо.

Метою статті є:

✓ вивчення особливостей лізингового фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств в умовах сучасного економічного розвитку України;

✓ визначення проблем, які можуть машинобудівні підприємства розв'язати при лізинговому фінансуванні інноваційної діяльності порівняно з іншими формами фінансування;

✓ розроблення напрямів усунення проблем, які стримують розвиток ринку лізингового фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Інноваційна діяльність машинобудівних підприємств знаходиться на досить низькому рівні. Так, за даними Державного комітету статистики України, у 2007 році інноваціями займалися 11,5 % промислових підприємств, що на 1,5 % більше, ніж за аналогічний період 2006 року, проте, порівняно з 2000 роком, на 3,3 % менше (табл. 1).

Таблиця 1

Впровадження інновацій на промислових підприємствах [1]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	Освоєно виробництво нових видів продукції, найменувань	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	15323	-
2001	14,3	1421	19484	6,8
2002	14,6	1142	22847	7,0
2003	11,5	1482	7416	5,6
2004	10,0	1727	3978	5,8
2005	8,2	1808	3152	6,5
2006	10,0	1145	2408	6,7
2007	11,5	1419	2526	6,7

Серед джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств найбільш питому вагу займають власні кошти – 73,22 %. Варто зазначити, що у 2007 році порівняно з 2006 роком відбулося суттєве збільшення обсягу фінансування

інноваційної діяльності за рахунок залучених та позичених джерел фінансування, темп приросту яких за 2007 рік становив 262,4 % (за винятком коштів іноземних інвесторів та з Державного бюджету). Тобто, як видно із табл. 2, зростає роль інших джерел фінансування, серед яких основну частину займають кредити комерційних банків, емісія та розміщення на ринку цінних паперів, лізингове фінансування (табл. 2).

Таблиця 2

Джерела фінансування технологічних інновацій [1]

млн грн

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	Державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела, у т.ч. лізингове фінансування
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7

Найбільш активними у сфері інноваційної діяльності у 2007 році були промислові підприємства Івано-Франківської, Вінницької, Волинської, Харківської, Чернівецької, Кіровоградської, Львівської, Чернігівської, Полтавської областей та м. Київ. Найбільші витрати на інноваційну діяльність були здійснені промисловими підприємствами Донецької, Луганської, Дніпропетровської, Одеської областей та м. Київ. Так, на машинобудівні підприємства припадає 2,6 млрд грн інноваційних витрат. Протягом 2007 року 1035 підприємств реалізовували інноваційну продукцію, обсяг якої склав 40,2 млрд грн, причому на машинобудування припадає 13,4 млрд грн [4].

Поряд з такими джерелами фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, як власні фінансові ресурси, емісія цінних паперів, кредити комерційних банків, венчурне фінансування, іноземні інвестиції, державне фінансування виділяють лізингове фінансування. Лізингове фінансування є однією із форм активізації таких інноваційних процесів:

✓ здійснення науково-дослідних та дослідно-

конструкторських робіт (НДДКР);

- ✓ скорочення циклу проектно-конструкторських робіт;
- ✓ придбання нових технологій, які використовуються для реалізації технологічних інновацій;
- ✓ впровадження у виробництво підприємствами інноваційної техніки та технології, нових методів виробництва продукції;
- ✓ розроблення та реалізація нової продукції з використанням інноваційної техніки та технології;
- ✓ впровадження як технологічно нових, так і технологічно удосконалених процесів (процесові інновації);
- ✓ придбання прогресивних машин, устаткування та інших засобів виробництва, необхідних для упровадження нових чи вдосконалених технологічних процесів;
- ✓ збільшення обсягів реалізації інноваційної продукції;
- ✓ виконання технологічних робіт, промислових випробовувань тощо.

Для визначення особливостей лізингового фінансування доцільно розглянути суть поняття “інноваційний лізинг”, яким в економічній літературі автори визначають інноваційний аспект лізингових відносин. Тобто, якщо говорити про фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, то ми стикаємося з традиційним розумінням суті лізингу, але з точки зору інноваційного аспекту. Так, В.І.Рошило у праці [5, с.101] розглядає інноваційний лізинг як вид інноваційних відносин, що закріплений договором лізингу і базується на використанні інтенсивних факторів матеріально-технічного забезпечення виробництва. Тобто, лізинг застосовується з метою реалізації інноваційних проектів. А.А.Аюпов інноваційний лізинг визначає як спосіб інвестування, який забезпечує інноваційну діяльність або просування інноваційного продукту на ринок [3, с.39-40]. Таким чином, підприємства, бажаючи фінансувати інноваційні процеси, вдаються до так званого інноваційного лізингу. У своїй науковій праці А.М.Турило та Т.А.Черемисова [6, с.44] більш повно подали визначення поняття “інноваційний лізинг”, визначивши його як господарську операцію, що передбачає надання інвестором (лізингодавцем) у виняткове користування підприємству-виконавцю інноваційного проекту (лізингоодержувачу) основних засобів, що є власністю

лізингодавця або набуваються ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця основних засобів, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів та на термін реалізації інноваційного проекту, який не перевищує терміну повної амортизації таких основних засобів.

Від здійснення лізингових операцій переваги отримують усі сторони, залучені до цього процесу: лізингоодержувачі, підприємства-виробники (постачальники в лізинговій операції), лізингодавці, інші сторони багатостороннього договору лізингу.

Виступаючи ефективною формою фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств, лізингове фінансування повинне сприяти здійсненню поставленим завданням інноваційного розвитку економіки України [2]:

- ✓ випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології машинобудівними підприємствами;
- ✓ реалізація довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- ✓ фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- ✓ розробка і впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального і екологічного становища.

Використання лізингових операцій надає можливість машинобудівним підприємствам розв'язати багато проблем, які притаманні при використанні інших форм фінансування інноваційної діяльності:

1) фінансові проблеми:

1.1) брак власних коштів: договір лізингу дозволяє підприємству придбати інноваційну продукцію та користуватися нею без значних початкових фінансових ресурсів;

1.2) ускладненість залучення коштів із традиційних джерел фінансування: лізинг дозволяє підприємству придбати інноваційну продукцію у випадках, коли відсутня кредитна історія, яку вимагатиме банк. Це зумовлено більш лояльними умовами здійснення лізингової діяльності, ніж надання комерційними банками кредиту;

1.3) при лізингу відсутні проблеми, пов'язані із гарантією

або заставою, які виникають при кредитуванні комерційним банком;

1.4) забезпечення ліквідності та платоспроможності: лізинговий договір більш гнучкий, ніж кредитний. Лізингоодержувач може вибрати будь-який графік виплат лізингових платежів залежно від виробничо-господарської діяльності. Виступаючи лізингодавцем, підприємство при лізингу отримує негайну оплату за свою продукцію;

2) ринкові проблеми:

2.1) економічні ризики інноваційної діяльності: договір – лізинг не зобов'язує лізингоодержувача викуповувати майно, отримане в лізинг, а надає можливість його замінити на більш нове або повернути майно, що неможливо при купівлі майна за власні кошти або в кредит. Завдяки цьому підприємство мінімізує ризик морального старіння інноваційного майна, взятого в лізинг;

2.2) низький платоспроможний попит на інноваційну продукцію: внаслідок інноваційного характеру, продукція, яка тільки виходить на ринок, є досить дорогою і не має стабільного та високого попиту. Тому доцільніше в цьому випадку надати продукцію в лізинг, що не вимагає високих початкових платежів;

3) організаційні проблеми:

3.1) відсутність кваліфікованого персоналу по розробці та реалізації нової продукції з використанням нової техніки (технології): при придбанні майна в лізинг лізингоодержувач може отримати додаткові послуги по технічному та сервісному обслуговуванню, встановленню, монтажу, налаштуванню предмету лізингу тощо;

3.2) при лізингу підприємства мають можливість випробувати нове обладнання, що неможливо в разі його придбання у власність.

Для того, щоб усунути проблеми, які стримують розвиток ринку лізингового фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств в Україні, державі необхідно, по-перше, створити пільгові умови для учасників інноваційної інфраструктури: встановлення податкових та амортизаційних пільг як для підприємств, які надають у лізинг інноваційну

продукцію, так і для лізингоодержувачів інноваційної продукції. Так, для машинобудівних підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, доцільно було б зменшити ставку податку на прибуток. Амортизаційні пільги дозволили б підприємствам швидше оновити основні виробничі фонди. По-друге, усунути протиріччя та неоднозначності у нормативно-правових актах, а загалом і законодавчу нестабільність. По-третє, що є досить актуальним для української економіки в умовах інтеграції у світову економіку та набуттям повноправного членства у Європейському Союзі, адаптація норм українського законодавства до норм міжнародного, приєднання до Конвенцій, що регулюють лізингові відносини, приведення у повну відповідність до міжнародних стандартів бухгалтерський облік операцій лізингу в Україні. По-четверте, розвиток інфраструктури ринку лізингу, усунення обмежень залучення коштів для фінансування лізингових операцій, стимулювання використання механізмів лізингу у всіх сферах економіки, а не тільки у машинобудуванні. По-п'яте, спрощення процедури проведення міжнародних лізингових операцій для вільного доступу українських машинобудівних підприємств до закордонних ринків збуту інноваційної продукції. По-шосте, встановлення нижчих процентних ставок на кредити, які комерційні банки надають лізинговим компаніям, за умови, що ці кошти будуть спрямовані на фінансування інноваційної діяльності підприємств на засадах лізингу тощо.

Отже, лізингове фінансування є ефективною формою фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств в умовах дефіциту чи відсутності власних фінансових ресурсів. У статті виділені три групи проблем, які машинобудівні підприємства можуть розв'язати при лізинговому фінансуванні інноваційної діяльності порівняно з іншими формами фінансування: фінансові, ринкові та організаційні проблеми. Також у дослідженні наводяться автором напрями усунення проблем, які стримують розвиток ринку лізингового фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Серед основних завдань, які потребують подальшого вирішення, є:

- ✓ побудова моделей визначення ефективності лізингового

фінансування інноваційної діяльності машинобудівних підприємств;

✓ побудова інвестиційного портфеля, який буде враховувати оптимальне співвідношення лізингового фінансування та інших форм залучення інвестицій для активізації інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: інвестицій вітчизняних та іноземних інвесторів, венчурних форм фінансування інновацій тощо.

Список використаних джерел:

1. www.ukrstat.gov.ua.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. – №1560-XII // ВВР. – 1991. – №47. – С.646.
3. Аюпов А.А. Инновационный лизинг в банке. – Казань: ТИСБИ, 2002. – 160 с.
4. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2007 році // <http://www.in.gov.ua/index.php?get=211>.
5. Рошило В.І. Джерела фінансування інноваційного розвитку: Монографія. – Чернівці: Книги-XXI, 2006. – 272 с.
6. Турило А.М., Черемисова Т.А. Оцінка ефективності інноваційного лізингу // Фінанси України. – 2005. – №1. – С.44-48.

Н.М.Попович,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті досліджуються основні завдання, функції та організаційні механізми управління торговельним підприємством.

In this article the basic tasks, functions and organizational mechanisms of trade enterprise management are investigated.

В умовах гострої конкурентної боротьби торговельні підприємства мають орієнтуватися на довгострокову стратегію, котра дозволила б їм адаптуватися до змін навколишнього середовища і забезпечувала б довгострокові конкурентні переваги. У зв'язку з цим виникає необхідність нового підходу до здійснення процесу управління торговельним підприємством у сучасних умовах конкурентної боротьби, який спрямований на формування найбільш раціональних управлінських рішень з питань розвитку конкретного торговельного підприємства, координування різних напрямів його діяльності та забезпечення високої ефективності її кінцевих результатів.

Останнім часом у науковій літературі спостерігається значна увага до питань управління торговельним підприємством у